

Valašský soubor

KAŠAVA

95. beseda u cimbálu

Lukov 18. října 2025

*O černé košulce,
červené kordulce
a zeleném dolománu
aneb
Kroj v lidové písni*

Seninka

Dýchý ven si pravěc, můj syněčku,
aby ty ne lu-pil kordulečku,
pouští se-le-mí, sultáně červeně do ka-nečku.

Popov

A já su synek z Polá-nky,
a já si hledám ga-la-nky,
a a' si hledám sa-ko-ví,
co by měla kordulenu červeně.

Lidový oděv v písni

je tématem, které se dotýká prakticky všech folklorních souborů i příznivců lidové tradice. Se stále vzdálenějším světem našich předků se ztrácejí informace o tom, co pro obyvatele tradičního venkova bylo běžnou každodenní záležitostí. Třeba i názvy oděvních součástí, způsobu jejich nošení, příležitostí, kdy se oblékaly. Dnešní folklorní soubory používají lidový oděv jako scénický kostým, jen menšina jejich členů má své vlastní kroje – originální, jedinečné v použitých látkách, výšivkách a dalším zdobení. Je to vlastně logické: kroje jsou velmi drahé, pro vystupování je třeba mít většinou zjednodušenou variantu, praktickou pro údržbu, oblékání a hlavně tancování. Právě proto si mnohé folklorní soubory rekonstruují vývojově starší podobu lidového oděvu, která byla střihově, barevně i množstvím použitého materiálu mnohem jednodušší. Některé kousky z našeho souborového skladu krojů jsme použili jako výzdobu sálu, můžete si je tedy nejen zblízka prohlédnout, ale třeba i osahat.

Dnes večer budeme mít společně s Voničkou, Handrlákem a Kašavou možnost seznámit se s řadou součástí pracovního i svátečního lidového oděvu, o nichž nacházíme zmínky také v lidové písni. A v průvodním slovu si řekneme něco o původu jejich názvů i o zajímavých historických či geografických souvislostech. Protože ruku na srdce, víme vždy, o čem zpíváme? Jak vypadal dolomán, z jakého materiálu byla ušitá patysová sukně, co byly juchtové boty, jančarky či krajačky. A byla černá košulka, o níže se zpívá ve známé písni *Beskyde, Beskyde*, opravdu jen špinavá?

Odpovědi nejen na tyto otázky a řadu dalších zajímavostí nalezne pozorný divák jak v dnešním programu, tak na stránkách tohoto sborníku.

Přejeme Vám příjemný večer.

VS Kašava

Jak se strojily robky v Držkové

Čepením přijaly hospodyně nevěstu mezi usedlé robky. Už se tak neparádila a nosila prostší kroj.

Co na sebe oblékala v neděli? Rubáč, opléčko, dvě až tři spodničky, sukni, fěrtoch, kordulku, čepec, šatku, punčochy a blyněrky nebo kožené jančary.

Ženská košile, rubáč, byla šita z dvojího plátna. Až po pás byla konopná, horní část s krátkými rukávy z nejjemnějšího plátna. U krku se zadržovala na tkaničku. Skoro každá děvucha oplakala nový rubáč. Záhyby drsného konopného plátna se zařezávaly do kůže tak, že celou noc nespala. „Nekludy“ [nepořádné] hospodyně cedily mléko po dojení přes podolek svého rubáče. Potom podolek vyždímaly, roztřepaly – a mi nic, tobě nic, s mokrým rubáčem chodily po chalupě a říkaly: „Šak to samo uschne.“

Aby nebylo robce na záda zima, šněrovala se opléčkem. Bylo to plátno čtvercového tvaru s našitými tkaničkami, které se převazovaly křížem přes prsa a vodorovně v pasu.

Spodničky nosily se dvě až tři, „zarovno ze sukňama“. Zpod nich koketně vykukovaly krajky, nebo plátěné ozubečky, jimiž byly spodničky zdobený.

Řísná sukně se při chůzi pěkně vlnila a dodávala hospodyni důstojnosti. Šila se ze dvanácti půlek. V pasu byla hustě vrapovaná a obšita dole vlnitou červenou krepinou. Zdobily ji dvě légy, kontrastní barvy, nebo krajka až 10 cm široká. Užší sukně, šité jenom z osmi půlek, měly podlem na čtvrt metru široký. Byly „vyražené“, v barvách tlumených, tmavších a která si to mohla dovolit, koupila si na sukni „měňavou“. Hluboká kapsa v sukni skrývala odznaky vládčyně domu: „Klúč od truhly, růženec a nějaký ten krejcar na nedělu do zvonečka.“ Podle počtu sukní se počítala zámožnost nevěsty. „Naši maměnka jich měli devatenáct!“

Fěrtúšek široký ve tři půlky byl zdoben do poloviny výšky zoubkovým vyšíváním nebo úzkou kraječkou.

I vdaná žena nosila nejkrásnější části kroje: rukávce a kordulku. Kordulku „sométovou“ pošitou bílými zrnečky a lesklými patáčky [penízky]. Rázovitě ornamenty uměla našívati stařenka Košárková z Kašavy a od ní se tomu naučila i její dcera Františka Minaříková.

Vystrojená hospodyňka zdaleka voněla. V malované truhle prokládala složené prádlo usušenou „resedou, isopkem, bazalkou nebo satorykou“.

Při dešti a chladném počasí oblékala místo rukávců plusku nebo kacabajku. Pluska sahala jen do pasu. Byla velmi volná, vzadu střižena dokulata a zdobena

skládaným kanýrkem na čtyři prsty. Nad kanýrkem byla široká porta z patáčků a korálků.

Letní bílá kacabajka padla na tělo jako ulitá. Proto švadlena šila záda ze šesti dílů na tři prsty širokých, v pasu ji utáhla a zdobila nabíraným kvelbováním „na píd šířa“. Zimní černá kacabajka bývala lemována baránčinou.

Na zimu měla též špenzl z jemného hnědého sukna. Špenzl se zapínal na hakliky. Knoflíky byly jen na ozdobu. Vzadu skládané frcky byly též zdobeny vyráženými knoflíky.

V tuhé zimě vzala si robka na sebe dlouhý kožich.

Mladá hospodyňka nosila bílý vyšíváný čepeček, který jí ve svatbu obřadně vkládala na hlavu stará svatka. Jak stárla a šedla ve tváři, tak zaměnila bílý čepec za pletený hnědý neb černý, zdobený vpředu ornamenty z barevných korálků. Bohaté fojtěny měly čepce protkané zlatem.

Na čepec uvazovala květovaný šátek „ingličák“. První šatku na hlavu dostala také od staré svatky. Při horším počasí nosila velký šátek „šávol“ v barvě tělové nebo hnědé s bohatými vzory a dlouhými třapci. Uvazovala jej na „babku“, kolem krku tak, aby nejpěknější vzorek vynikl po celé šířce. Pěkné šávoles byly na dračku. Půjčovaly si je i majetnější za krajíc chleba.

Vlasy rozčesávala si do dvou lelíků „s púčcem“ vpředu. Mladé zaplétaly do nich červené pentle, aby jich někdo neuřkl, starší si skromně dávaly do vlasů černou šňůrku. Stařenka si vlasů nezaplétala. Omotala prameny červenobílou, na palec širokou šňůrkou. Pak je stočila kolem hlavy a na temeni uvázala šňůrkou na smyčky.

V létě obouvala blenýrky nebo černé botky „jančary“ s mosaznými háčky, vysokými podpatky a barevnými šňůrkami. V zimě pletené papuče, vespod ztužené houní, nahoře červeně lemované.

Tak vystrojena chodila do kostela s kancionálem, kytičkou rezedy a penězi na nákup v uzélku ovinutém kol dlaně.

Na muziku se vyšňořila jako mladice. Vyškrobila rukávce, opálila třískou chloupky na ruku, a aby byla „bělohubá“ a při tanci na úchytku, pomlčky se umyla v komoře mlékem.

V posteli kajicně oblékala černou sukni, tmavý fěrtoch a kacabajku. S popelem na čele šla ke „správě Boží“, že jen v neděli tančila pro hříšné povyrazení. V pondělí však na zemáky, aby jich Pámbíček hodně požehnal, a v úterý na konopě.

Františka Jančíková

Podřevnicko 3. listopad 1946, č. 1, s. 3–5

Tomáš Tomanec, nar. 1866 v Lutonině, v roce 1954 vyprávěl:

„Papuče bílé, do půl lýtek, na haklíky, nohavice – světle modré, černé. Dlouhý řemeň, žluté přasky, řemeň vybíjaný, třikrát kole těla na parádu ve dvě, opasky široké, čtyry přasky. U nohavic sa nosily aj krpce.

V létě sa nosily třaslavice, obojek na nedělu u košule modře vyšívány. Košula zapnutá žlutým špendlíkem. Klobúky široké – ne špidlaté, boty úkladové – hřebíkama podkovářskýma obité, těžké – nosily sa ve všední deň – do školy atd. Kožuch žltý, na bokoch červené trásna, u kapcí žlté. Kole krku černá barančina. Kožuch byl dlouhý pod kolena. Jindy sa nosila halena z bíléj huně. Chodilo sa v ní na pole orat, ve všední deň. Dyž sa zdálo, že bude pršet, nosil sa plášť černý, pod krkem haklík ze žltého drátu. A když fučalo, čapku.

Chlapi nosili červený brunclík, na něm světlé gombíky, robky červené kordule, tmavohnědú nebo červenú marinku. Kordulka teplá, ryngle na pentličku zavázané. Rukávce nad loktě, naduté, sukňa bílá – leknica – a modrý fěrtúšek (modrana). Šátek červený, květovaný, s trásňama. Robky nosily papuče a botky. V zimě vlněné ponožky pletené. Rubáč z konopného plátna s oblěčkem.“

*Etnologický ústav AV ČR, brněnské pracoviště,
dokumentační fondy, sign. A 851/81, Lutonina,
zaznamenal Jaroslav Jurášek*

Něco o starožitném kroji valašském

Muž nosil valašskou košili, široké rukávy z celé šířky loketní, půl třetí čtvrti zdělí od světa, když zdvihnul ruku vzhůru, tak měl ruku až po rameno holou. Okolo krku nosil límeček úzký, na malíček široký, dvě těsné dírky na konci pro nějakou šňůrku; byl-li ženatý, tak nosil modrou na palec širokou pentli pod bradu. Byl-li svobodný, nosil červenou.

Spodky byly obyčejné plátěné, ten čas nebylo o mušelínu ani slechu. Nohavice (gatě) z modrého sukna vsetínského, poněvadž bylo to nejlepší, to byla barva stálá a látka jemná. Ušité byly do botů, oblíkat se musely dobře, okolo těla volné, ale měly jedním řadem knoflíky vypuklé, nesměly nikde kalbovat. Okolo pásu byl navlečený pásek s přaskou, dlouhý, že se s ním dvakrát okolo těla obtočil a zavěsil se na knoflíček – ten pásek ho měl na sobě, aby nemohl padat dolů. Červená šňůrečka byla na konci toho pásku k věšení. Ta část, co přišla u nohavic

do botů, zapínala se na drátěné háčky; na spodku měly nohavice štruple z okrajků soukenných, aby nohavice nevylezly z botů.

Boty byly obyčejné kordybanky, tak se jmenovaly; na vrchu měly borytář zapasovaný a na předu byla růžička. Jak vypadal borytář? Byly rozmanité formy, bílé, stříbrné i žluté, zlatý i černý hamrholový.

Brunclek neb vesta byl střihu okolo krku do kulata bez obojku, vesta byla se stojacím obojkem. Jedným řadem knoflíky vypuklé, barvy bylo sukno větším dílem červené, jak brunclek, tak vesta.

Vrchní oblek lajbík byl ze sukna modrého se stojacím obojkem s bílou podšívkou, knoflíky dvěma řadami přišité. Starší muži nosili na sváteční dny župice, sukno zelené navrch, byly dlouhé až pod kolena. A jiní nosili mentiky, sukno modré vsetínské, podšité baránkem. Byl to oděv dlouhý tak jak župica, jenomže měl na sobě valašský okras – cankarady, byl premovaný na předku, měl jakési šlingle se štrapci na každém boku, to samé šňůrování i na rukávech na sklonku.

Na hlavě nosili samítky premované kožešinou z vydry; půl čepky bylo 7 palců výšky a půl jen 3 palce, to vypadal ten objem zvenčí. Navrchu byla zeleným sametem hedvábným obtáhlá a na tom byly také ty cankarady zelené, ozdobené, důkladně pracované. Taková čepice stála 7 i 8 rýnských stříbra. Při tom nosili beranice, na jedné straně byly modré šňůrky pověšené, i nosili také klobouky. Vrch ten byl 6 palců vysoký, střecha okol 4 palců široká.

Musím podotknouti, že majetnější občané na místo cínovaných knoflíků nosili stříbrné. Takový oblek dědili synové po otcích i po dědech i pradědech. V deštivém počasí nosili pláště na vrchu z modrého sukna, na ramenu bylo několik oddělení gradlu 4, 5 i 6 na sobě, vypadalo to hezky tlusté a docela nepotřebné, zdaliž to nosili kvůli přepychu, to nevím. Při výročních slavnostích i při svatbách nosili mládenci okolo sebe na župici pásy, to byla práce velmi umělá a přes rameno pintu modrohedvábnou, na konci krásné štrapce obyčejné červené.

*Martin Tkadlec: Památní kniha městyse Rožnova.
Národní muzeum v přírodě – Valašské muzeum v přírodě,
fond rukopisy – R 70*

Program

Úvodní slovo

1. *O zelenéj sukni*

Vonička

O názvech oděvních součástek

2. *Ty zlínské panenky*

Kašava

3. *Čí je to děvčátko na tom vršku*

O červené kordulce a zeleném dolománu

4. *Ztratila sem fěrtúšek*

Kašava

5. *Třikrát mňa k Brnu védli*

O krpcích, papučích a krajačkách

6. *Sedlák neborák*

Kašava

7. *Vyškovečku, Vyškove*

O handrlácích

8. *U potoka*

Handrlák

9. *Handrlák*

O černé košulce

10. *Janku náš, Janku náš*

Kašava

11. *Beskyde, Beskyde*

společný závěr

Průvodní slovo: Lucie Uhlíková, Lenka Drápalová

Změna programu vyhrazena!

Účinkují

Folklorní soubor písní a tanců Handrlák

Vedoucí souboru: Jiří Lůčný, Pavlína Hrdlíková

Primáš CM: František Hájek

Dětský folklorní soubor Vonička

Vedoucí souboru: Anna Macháčková, Zdeněk Macháček, Stanislav Škubal,
Kamila Kováčová, Michaela Borah

CM Paléska

Vedoucí a primáš CM: Ondřej Hobza

Valašský soubor Kašava

Umělecká vedoucí: Lucie Uhlíková

Vedoucí taneční složky: Ondřej Pavlišťík

Vedoucí dívčího pěveckého sboru: Tereza Goláňová

Umělecká vedoucí CM VS Kašava: Petra Pavlišťíková

Primáš CM VS Kašava: Vojtěch Vlk

K tanci po skončení programu hraje také CM Kašava:

Vedoucí CM: Pavla Kovaříková, Rostislav Jež

Primáš CM: Jan Vičík

* * *

Program připravili:

Scénář a režie: Lucie Uhlíková

Spolupráce: Ondřej Pavlišťík, Petra Pavlišťíková

Produkce: VS Kašava a Mladá Kašava

Zvuk a světla: Marcel Rech, Alois Kopřiva

Po dobu trvání programu je bufet uzavřen.

Kouření je v celé budově zakázáno.

Besedu finančně podpořilo statutární město Zlín

Klub přátel Kašavy

Jestliže jste pravidelnými návštěvníky akcí Kašavy, ve Vašem kulturním kalendáři určitě nikdy nechybí dvě besedy u cimbálu, valašský bál, besídka dětských folklorních souborů a naše další akce. Staňte se členy Klubu přátel Kašavy a budete moci využívat těchto výhod:

- koupě až šesti vstupenek se slevou 20 %,
- zasílání pozvánek na akce Kašavy,
- prémie při návštěvě lukovských akcí,
- sleva na nákup ve vybraných obchodech: Pánská móda Sýkora – 20% sleva, kavárna -vinotéka BALKAN EXPRESS – 5% sleva na víno, 15% sleva na útratu v kavárně, Katka Květiny – sleva 15 % na nákup řezaných a hrnkových květin v prodejně Katka Květiny na ulici Havlíčkova 1561, Otrokovice.

Členem Klubu přátel Kašavy se můžete stát vždy na dvě sezóny, slevy tedy můžete využít na šesti akcích. Stačí zaplatit pouhých 400 Kč a vyplnit lístek s údaji pro zasílání pozvánky. Prémie je vyhlášována na každou akci, tedy besedy u cimbálu a bál. Tou dnešní je **litr vína za polovinu**.

Členství v klubu si můžete založit na některé akci Kašavy, nebo nám můžete zavolat, či poslat e-mail na adresu <info@soubor-kasava.cz>.

Chcete nás finančně podpořit?

Stačí, když pošlete na účet 379953323/0300 peněžní částku dle vlastního uvážení, nebo naskenujete QR kód ve svém mobilním bankovníctví.* Možné jsou i jiné formy podpory, po dohodě s předsedou spolku Petrem Zbrankem (tel. 721 434 876, e-mail: info@soubor-kasava.cz).

* Od daňového základu lze odečíst dary v minimální hodnotě 1 000 Kč ročně.

Zveme Vás na akce Kašavy v sezóně 2025/2026

13. prosince 2025, Víceúčelová budova Lukov, 96. beseda u cimbálu

14. prosince 2025, Malá scéna Zlín, Vánoční besídka

24. prosince 2025, náměstí Míru ve Zlíně, Štědrovečerní zpívání

7. února 2026, Víceúčelová budova Lukov, 53. valašský bál

12. dubna 2026, Městské divadlo Zlín, koncert k 55. výročí VS Kašava

Folklorní soubor písní a tanců Handrlák

vznikl v roce 2001 z dětského folklorního souboru písní a tanců Handrláček. Jeho počátky sahají do roku 1986, kdy ho založila Ludmila Habartová, která v roce 2007 tragicky zahynula. Jméno HANDRLÁK si vzal soubor do svého názvu podle označení člověka, který chodil po vesnicích a sbíral od lidí staré hadry. Výměnou jim dával porcelánové hrníčky nebo talířky. V různých regionech se jim říkalo různě – hadrář, hadrník, handrlář či handrlák.

Soubor působí v Kunovicích, v srdci slováckého subregionu uherskohradištské Dolňácko. Vedle vlastní oblasti zpracovává také materiál z Dolňácka uherskobrodského, strážnického i kyjovského a také z Kopanic. Ve své tvorbě se snaží nalézat a oživovat téměř zapomenuté písně, tance, zvyky a obyčeje svého regionu. Usiluje o osobitě ztvárnění slováckého folkloru. V krojích, které soubor využívá při vystoupeních, lze nalézt vyjádření bohatosti, až okázalosti, ale i skromnost a chudobu příslušných oblastí.

Soubor úspěšně reprezentuje svůj kraj i město jak ve své vlasti (mezinárodní folklorní festivaly Strážnice, Červený Kostelec, Liptál, Luhačovice, Dolní Lomná aj.), tak i v zahraničí. O letošních prázdninách např. navštívil holandský Shagen.

Handrlák z. s. je spolupořadatelem Školy verbuňku a Školy lidového tance, které se pravidelně konají v srpnu a září jako součást kunovských hodů. Aktivně se také účastní tradičních festivit ve svém městě – fašanku, velikonoční jízdy, jízdy králů a samozřejmě hodů. Činnost a provoz FSPT Handrlák finančně podporuje Město Kunovice.

Tanečnický běžně doprovází CM Vitaj s primášem Šimonem Janků, dnes však tanečníkům pod nohy bude hrát improvizovaná muzika s jiným primášem.

Dětský folklorní soubor Vonička Zlín

Před druhou světovou válkou přišlo do baťových závodů ve Zlíně pracovat množství mladých lidí z blízkého i vzdálenějšího okolí. Hodně jich pocházelo také ze Slovác-ka. A protože chtěli zůstat alespoň nějakým způsobem v kontaktu s rodným krajem, utvořili v průmyslovém Zlíně v roce 1940 slovácký krúžek. Ten se v roce 1969 pro-měnil v soubor Vonica. Aby na rodný kraj svých babiček a dědečků nezapomněli ani jejich potomci, založili v roce 1982 bývalé členky Vonice dětský soubor Vonička.

Tento dětský kolektiv zpracovává převážně folklor ze slováckého subregionu Pod-luží, ve svých pásmech má ale také tance z Dolňácka, Kopanic, Zálesí, z blízkého Slovenska i vzdálenějšího Maďarska.

Voničkou prošlo za dobu jejího trvání několik stovek dětí ze Zlína i okolí. Sou-borem ale nejen procházely: všechno, co se naučily, předvedly v celé řadě větších či menších vystoupení na nejrůznějších festivalech a slavnostech, ale také třeba v do-movech duchodců. Nejmenší děti pravidelně vítají na radnici nové občánky města.

Vonička má v současnosti okolo sedmdesáti členů. V souboru působí tříleté děti i středoškoláci, někteří vydrží až do dospělosti. Protože jde o velký věkový rozdíl, je celý kolektiv rozdělen do tří skupin. Každá vystupuje se svými samostatnými pásmy. Nejpočetnější skupina dětí od 6 do 13 let – Vonička II – zpracovává folklor z Podluží.

Voničku doprovází CM Paléska s primášem Ondřejem Hobzou.

Naši činnost podporují

zlín.

obec Kašava

obec Lukov

město Fryšták

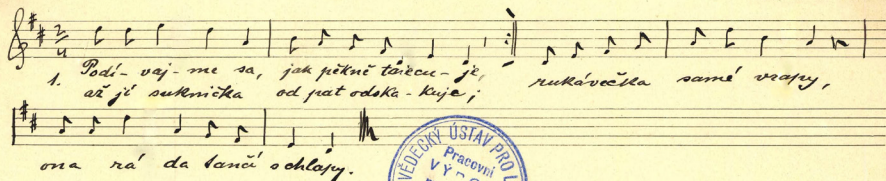

emersion
software

Podívejme sa, jak pěkně tančej.

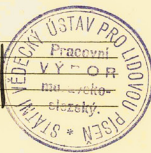
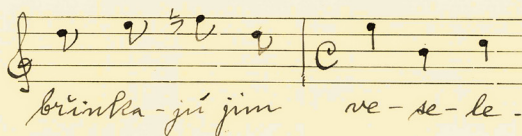
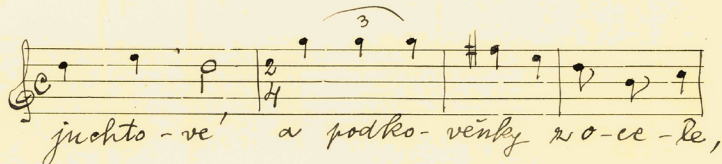
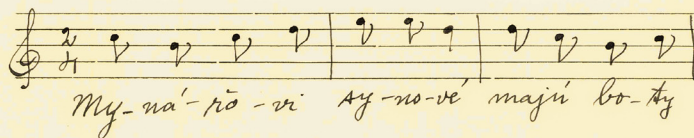
Přáno u Větrná.

1. Podívejme sa, jak pěkně tančej,
až je suknička od pat odsakují;
rukávečka samé vrapy,
ona ráda tančí s ochlapy.
2. Látko na hlavě pěkně škerobena,
pančošky černé má až po kolena,
střevíčky má a černý kůže,
jak se točí, milý Bože!

3. Kordulečka má na faldoch knoflíčky,
Káždý by od ní rád dostal kubičky,
Káždý by s ní rád tancoval,
a do rána je miloval.

Josef Roták.

- 2.) Před mukigú ty si chlap, ale přáno nechceš stát,
a potom pravíš táťovi: ty koně daj rasovi.

Programový sborník 95. besedy u cimbálu Valašského souboru Kašava

Redakce: Kristýna Kubíčková, Lucie Uhlíková, Petr Zbranek

Fotografie: archivy účinkujících, Petr Jaroň

Vydal: Valašský soubor Kašava, z. s., Zlín 2025

www.soubor-kasava.cz, info@soubor-kasava.cz

Tisk: Střední průmyslová škola polytechnická - Centrum odborné přípravy Zlín,
polygrafické obory

Odjezdy autobusů

0.15 Lukov – Štípa – Jižní Svahy – ZUŠ Štefánikova – nemocnice – Vysoká Mez

1.30 Lukov – Fryšták – Jižní Svahy – ZUŠ Štefánikova – nemocnice – Vysoká Mez